HERINNERINGEN UIT INDIË
van
OMA COR

AP
82

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0761 3133

8931581

AAP
882

HERINNERINGEN UIT INDIË

VAN

OMA COR

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

C. A. VAN DORP—HOOS

Aan mijn lieve kinderen,
kleinkinderen en
achterkleinkinderen

I. PALEMBANG.

Het is nu haast 78 jaar geleden dat er in een klein huisje op de passar (markt) op Palembang, vlak bij de rivier de Moesi, een kindje werd geboren.

Voor het huisje was een groot perk met balsemien, een klein aardig bloemetje in verscheidene kleuren, met zaadvruchtjes; als je er op drukte, gaf het een knap en sprongen de zaadjes er uit.

Dat kindje groeide flink op, lag niet in een wieg, maar onder een kekodjong, een soort vliegendeksel dat je zoo in elkaar kon klappen.

Later gingen we tweemaal verhuizen naar de overkant van de rivier. In het tweede huisje hadden we een groentetuin naast ons huis, waar wij veel boontjes in hadden. Daarna gingen wij in een grooter huis wonen met wel vijf cacaoboomen er om heen. De vruchten vielen er rijp op den grond, barstten dan open en er kwamen net groote boonen uit, dat waren de cacaopitten, waar de cacao van gemaakt werd. Oma Fie wilde er dan chocolademelk van koken, maar dat lukte niet, daar er steeds cacaoboter op dreef. Hoe mijn lieve moeder 't ook probeerde, 't gaf niets, wie weet hoeveel chocolade er toen op die manier verloren is gegaan! Tegenwoordig maken ze er de cacaoboter van, die vooral voor medicamenten zoo onmisbaar is.

Wij hadden een groote bidar, een sloep met 19 man, 9 roeiers aan beide kanten en een mandoer die aan het roer zat. Wanneer de maan mooi scheen, werden kennissen meegevraagd en ze gingen dan een heel eind de Moesi op.

Toen ik vier jaar oud werd, hadden wij een kinderpartij. We mochten, omdat 't huis niet te hoog op palen stond, onder het huis spelen met potjes en pannetjes, mochten rijst koken, gehakt klaar maken, braden en boontjes koken. Later aten wij aan een klein gedekt tafeltje alles op. Oma Fie had er een heerlijke chocoladepudding bij gemaakt. Het smaakte heerlijk en we hadden toen dolle pret met spelletjes en draven door den prachtigen grooten tuin.

II. PALEMBANG.

Het was een eenig plaatsje, je had er wel wegen, maar in mijn tijd, 72 jaar geleden, kan ik mij niet herinneren dat er een wagen of paard was, alles werd afgedaan met de bidar (roeiboot of sloep) langs de Moesi (rivier).

Een gedeelte van Palembang was gebouwd op palen in de Moesi, daar werden de bijgebouwen, keuken en badkamers aan kettingen vastgelegd aan het huis. Eens was een dame in het bad, toen zij ontdekte dat haar badkamer losgeraakt was en afdreef in zee! Met veel misbaar en geroep is zij nog gered en heeft men haar badkamer nog kunnen vastleggen,

's Morgens kwamen de kooplui en Chineesjes met hun koopwaar langs 't huis roeien, dat was een heel aardig gezicht.

Er was een garnizoen, dus ook een dokter, maar geen aparte apotheek, wat wel eens bezwaar gaf. Daar maakte ik ook een cholera-epidemie mee, wij moesten toen alles koken en mochten geen rauwe vruchten eten, enz. Wij woonden toen vlak tegenover het kerkhof en daar er veel militairen doodgingen, kwam de stoet met de militaire muziek dagelijks langs ons huis en hoorden wij ook de schoten op het graf. Als klein kind vond je het wel naar, maar 't drong toch niet zoo diep tot je door! Wij speelden zelfs

begrafenisje met de goeling (lang rolkussen). Wij hadden toen een Duitsche vriendin van Mama 1½ jaar bij ons gelogeerd met een zoontje zoo oud als ik en een klein meisje. Haar man diende in ons leger op Atjeh en werd later majoor. Die jongen was erg ondeugend, maar het gaf Mama wat afleiding, want ze had veel verdriet gehad. Eerst, toen ik zes weken was, verloor Mama haar oudste kindje van twee jaar en later mijn jongste zusje van drie jaar, dat ik me heel goed herinner, ze ging altijd met mij boontjes plukken. Papa was toen secretaris en stond heel goed aangeschreven.

III. BANJOEMAS.

Ook werd Papa overgeplaatst naar Banjoemas op Java. Wij bleven er maar kort en ik kan me er weinig van herinneren. Dat was de plaats van de suiker, je had er uitgestrekte suikerrietvelden en fabrieken. Mijn ouders gingen eens picniccen naar Banjoe Biroe (het Blauwe Meer). Na een prachtige tocht door de bosschen kwam men op een open plek in het bosch vlak bij het meer, in de boomen waren honderden apen, die echter op een afstand bleven. Er was één bekend plekje, waar men eten moest neerzetten voor de apen, dan gingen de bezoekers aan den anderen kant van het meer staan kijken. Alles was eerst doodstil, tot eindelijk een grootere oudere aap heel kalm kwam aangewandeld en ging zitten. Hij at tot zijn buikje dik en zijn wangen vol waren. Wanneer hij genoeg had, keek hij eerst kalm rond en verdween dan weer in het geboomte, maar dan stortten zich alle apen op 't overgeschoten eten met een hels kabaal en gevecht om de rest te verorberen. De inlanders noemden die oude aap ook de „Koning der Apen". Dan ging men zijn kleeren uitdoen in een paar dichte hokjes (voor de apen dicht gemaakt), de zwempakken werden aangedaan en men nam een heerlijk bad in 't meer. Het water was op je handen blauw, prachtig! Daarna ging men weer naar

huis, voldaan over alles wat men gezien had.

Heel spoedig gingen wij weer naar Palembang terug. Ook zijn wij voor eenige weken naar Sinninglaja in de Preanger geweest in een heerlijk hotel, daar ontmoetten wij een Heer en Mevrouw Van Dorp, de uitgever van de Javabode. Wie had kunnen denken, dat ik later een nichtje van hen zou worden! Daar heb ik voor het eerst een chimpansé gezien. Dat beest had een broekje aan en werd door een inlander gereden in een soort kinderwagen. Hij had een rood vestje aan en een fez op het hoofd.

IV. TERUG OP PALEMBANG.

We gingen terug naar Palembang, na eerst op Batavia bij de kapper te zijn geweest. Mijn haar werd keurig geknipt, maar ik maakte zoo'n kabaal, vooral toen er zoo'n groote borstel, die aan een katrol zat, over mijn hoofd ging. Eindelijk gingen we daarna wat winkelen, naar de Fransche Bazar. Daar kwamen de meisjes met een reuzepop aan, zooiets had ik nog nooit gezien, alweer een huilbui dat ik die pop niet mocht houden.

Eenige dagen daarna gingen wij met de boot terug en kwamen alle kennissen op Palembang ons verwelkomen.

We gingen een jaar daarna toch met de Fransche mail naar Marseille. Aan boord was het heerlijk, ik mocht met mijn vader overal heen, ook naar de brug bij de kapitein. Aan de femme de chambre had ik verteld dat ik Adrienne heette. Zij vertelde toen aan Mama dat Adrienne zulke mooie krullen had, tot eindelijk Mama zei: „Laat mij dat kindje eens zien". Toen kwam ze met mij aan!

De vrouwen op Palembang klosten mooie kant. Daar Oma Fie in Brussel had gewoond, bestelde zij aan haar grootmoeder garen en patronen. Ook maakten ze opengewerkte kleedjes en zakdoekjes, draden werden uitgetrokken en rozenpatronen er in uitgevoerd, ook sloopjes en overtrekjes

voor de stoelen. Er werd toch veel aan huisvlijt gedaan, heele ameublementen werden er thuis gemaakt. Wij hadden b.v. in onze voorgalerij een rood gelakt ameublement met zwart bloemenmotief en in de binnengalerij een zwart gelakt met goud. Het waren werkelijk aardige modellen, hooge ruggen, en eenige schommelstoelen er bij, het geheel was gezellig en frisch van kleur! Dat goudlak en die andere kleuren waren goed en bleven goed na met water te zijn afgedaan. Je had er ook theebladen van, zooals later bij de Chineezen.

We hadden eens een griezelige dievenhistorie. Oma lag vóór het bed op een matras op den grond, in het bed lag ik ziek. Papa sliep in de logeerkamer en Tante Mathilde in haar eigen kamer. Door de hitte was de deur open en het raam er tegenover ook. Achter haar matras had Oma voor de tocht een schut geplaatst. Oma had lang liggen kijken in het maanlicht, het kind ernstig ziek, het hoofd vol zorgen. Terwijl ze zoo lag te tobben, kwam er ineens een hoofd voor het open raam. Oma lag heel stil te kijken, wilde geen leven maken, want dan kon de dief haar en haar kindje vermoorden. De dief kwam regelrecht op haar af, luisterde naar de regelmatige ademhaling. Oma had de oogen dichtgedaan en verwachtte ieder oogenblik een por of een messteek. Na eenige minuten draaide hij zich om en

ging in het groote bed kijken en zag het slapende kind. Oma deed dadelijk haar oogen open en zag ook dat de dief naar een geldkistje van de regeering liep, het optilde. Het zat echter met een zware ketting aan den vloer vast. Daarna liep hij weer naar Oma, die de oogen weer dicht had, en na weer geluisterd te hebben, ging hij de gangdeur uit naar de achtergalerij. Toen sprong Oma op en riep met de deur in haar hand: dieven, help! dieven, help! Papa kwam dadelijk uit de logeerkamer, tante Mathilde uit haar kamer liep de dief haast ten onderste boven. De dief liep in de binnengalerij een groote ronde tafel omver en rende zoo weg, de pakken met kleeren achterlatende in de voorgalerij. Toen de man weg was, kreeg Oma het even te kwaad.

De volgende morgen kwam de politie met drie mannen bij haar. Naar haar meening moest 't naar zijn houding te oordeelen een militair zijn. Na hen alle drie bekeken te hebben, zei Oma: „het is de middelste". „Maar, mevrouw, U sliep zoo heerlijk, ik hoorde U zoo regelmatig ademhalen, dan bent U toch een dappere vrouw om U zoo goed te houden!"

De dief had zich met olie ingesmeerd en was geheel naakt met alleen een gordel met pistool om. Dit speelde zich af toen ik een jaar of drie oud was, ik kan me daar niets meer van herinneren en heb dit geheel van de verhalen van Oma Fie.

V. ABOE BAKAR.

Aboe Bakar was het hoofd van de Arabieren op Palembang, een soort geestelijke, die mijn Vader toen hij zoo ziek was, vaak kwam opzoeken. De Myssiegied of Moskee, het gebedenhuis, was erg mooi op Palembang. Aboe Bakar zag er grappig uit, hij had een rossig puntbaardje, droeg de geestelijke kleeren en een groote witte tulband. Als klein meisje kwam ik vaak naar hem toe om een handje te geven. Op een ochtend was ik met spelen met mijn kin op een ijzeren hoepel gevallen, huilde en bloedde hevig. Aboe Bakar zag dat, nam mij mee naar een reuze varen achter in den tuin, nam van dat rossige harige pluksel dat langs de bladeren groeide. Hij waschte eerst de wond uit, deed er wat van dat bloedstelpende pluksel op, een kiespijndoek er om, zoo kwam hij met mij terug. Ik mocht niets eten en met een theelepeltje eenige druppels water drinken.

Dat pluksel mocht ik er niet aftrekken, dan zou de wond weer gaan bloeden. Zoo heb ik weken geloopen; toen de doek er af mocht, had ik ook zoo'n rossig sikje als Aboe Bakar en werd toen ook zoo genoemd. Omdat ik me zoo lief had laten helpen, kreeg ik een mooi ringetje van hem met een paarsch steentje; hij nam het zoo van zijn pink af en deed 't aan mijn vinger. Je kunt begrijpen dat ik dolgelukkig was!

Op Palembang woonde ook Tante Mathilde bij ons. Later trouwde ze met Oom Slinkers. Toen werd ik bruidsmeisje en mocht ik de sleep dragen. Wij gingen met de heele bruidsstoet naar het gemeentehuis, een groot huis met twee trappen, waar de Resident woonde. Daarna hadden we feest; het was een heerlijke dag. De bruid was in het wit en Oma in het zwart. Alles was vol bloemen.

VI. PALEMBANG.

Ons laatste huis op Palembang was op palen gebouwd, je kon er onderdoor loopen, als kind natuurlijk rechtop. Mijn Vader was erg lang en moest zich even bukken. Op een dag was alles in opschudding, want men had de afgestroopte huid van een Boa constrictor gevonden; nu zocht men overal het beest zelf.

O, wat was dat een opwinding; hij kon verstopt zijn tusschen de reeten van den vloer en 's nachts zijn prooi te lijf gaan. Het waren angstige dagen en weken, dagelijks begon men weer met zoeken tot men eindelijk moest aannemen, dat het monster zich naar de rivier had begeven en zich daarin had laten zakken. Maar in al die tijd mocht ik niet meer onder het huis spelen, wat mij zeer aan 't hart ging. Ik ging dan mijn toevlucht maar in de bijgebouwen zoeken bij onze witte aap. Mijn moeder heeft hem maar in 't bosch laten wegloopen. Blijkbaar was het beest niet goed, het huilde den ganschen dag of misschien heimwee over een vriendje? Wie zal het zeggen. Het was net een echt mensch, want het huilde echte tranen, ze liepen langs zijn wangen.

Op een nacht haalde mijn Vader mij uit mijn bedje. Er was een groote brand uitgebroken op de passar (markt), waar ons eerste huisje stond. Nu was het één vuurzee wat men zag. Papa moest

er dadelijk heen, maar aan blusschen viel niet te denken. In dien tijd brandde dan alles maar rustig door, vlak naast de groote rivier de Moesi. Later heb ik nog in illustraties een groote open plek gezien, waar de brand had gewoed; het was zielig te zien dat mooie dichte geboomte, waar nu alles veranderd was!

Mijn Vader is toen kort er op naar Holland moeten gaan, wegens een soort bloedziekte. Wij gingen toen met de Fransche mail naar Marseille. Het was een groote zorg, want Papa moest op een lange stoel vastgebonden, zoo aan boord gebracht worden. Maar alles ging bijzonder goed. De heerlijke zeelucht maakte dat mijn Vader gauw weer beter werd, de spanning was weg, de rust kwam terug.

VII. NAAR HOLLAND.

Onze reis naar Marseille verliep heel rustig, alleen hadden we drie choleralijders, die ook stierven. Wij stonden te luisteren terwijl de Kapitein bad en het „Onze Vader" voorlas. Daarna werden ze alle drie aan de golven prijsgegeven, zij hadden een echt zeemansgraf. Toen ik bij Oma terugkwam, begon ik erg te huilen. Wij mochten niet door naar Marseille en moesten in quarantaine naar de Frioul, een fort vóór Marseille. Wij kwamen tusschen twee andere schepen te liggen, een met pokken, wij cholera en een met gele koorts. In dien tijd kende men geen gevaar voor bacterieën. 's Morgens kwam iederen dag een groote zwarte Belgische herdershond aanzwemmen van het pokkenschip naar ons, kreeg een lekker hap en zwom dan naar het gele koortsschip. En iederen dag gingen Opa en ik naar den wal in een sloep door een der matrozen geroeid. Dat aan wal beteekende dat wij langs het fort liepen op een straatje en weer terug. Opa en ik moesten even in de frissche lucht een wandeling maken, eenige keeren heen en weer en wij aten dan alikruiken, een soort schelpdieren of slakken, aan de kust aangespoeld. Ze lagen daar tusschen de schelpjes. Opa gaf mij zoo'n ding, dat hij er met een speld uit haalde, in den mond en riep

dan: „kauwen". Het was een levend iets, ik beet er flink op en slikte het dan heel genoegelijk door.

Wanneer wij genoeg gewandeld hadden, gingen wij weer met de sloep aan boord naar Mama toe, die er van griezelde en riep: „Hu, jullie liever dan ik."

Na veertien dagen moesten wij voor de dokter verschijnen, onze tong uitsteken, onze pols werd gevoeld en toen mochten wij met 't schip naar Marseille en met de trein verder naar Holland, naar de Grootouders in Leiden. Wij reisden door en kwamen 's nachts in Leiden aan. Oom Eduard, de zee-officier, droeg mij uit de vigilante. In de huiskamer moest ik mijn grootouders lief goedendag zeggen, maar ik zei in het Maleisch: „Neen, want ik ken ze toch niet". In Brussel waren we bij Grootpapa Pattijn aangeweest. Opa en Oma Hoos waren erg lief voor mij en binnen veertien dagen kende ik haast geen Maleisch meer. Het ging tegen Sint-Nicolaas, dat gaf een groote afleiding voor mij. Twee neefjes kwamen dikwijls spelen. Na Nieuwjaar werd ik op de fröbelschool gedaan. Het was er heerlijk, ik kon naar hartelust gaan spelen met de andere kinderen, nam iederen dag een trommeltje mee met boterhammen en een appel of een stuk koek; op het trommeltje stond in mooie letters: „mijn twaalf uurtje". Naast Opa op een kruk (dat was

zoo goed voor een rechte rug) zat ik aan tafel. Opa maakte mijn bordje klaar.

Oom Eduard, de zee-officier, was een goede vriend van mij. Op een dag dat ik veel standjes had gehad van mijn moeder, had ik uitgevonden dat ik maar een anderen dienst zou gaan zoeken. Oom hoorde dat en zei: „Je hebt groot gelijk, dan kom je maar bij mij in dienst, want ik wilde juist zoo'n klein meisje hebben die bij mij stof afneemt". Mijn moeder vond het goed, ik kreeg een muts van Naatje, het keukenmeisje, op en een schort aan en toen was ik erg tevreden. Maar Oom controleerde alles en haalde mij er bij als ik iets vergeten had. In het kamertje waar Oom zat te werken was het erg gehoorig. Juist zat ik met een prentenboek bij hem, toen ik onze buurjongen tegen zijn moeder hoorde roepen (het was een huishouden van elf kinderen): Moeder, Piet piest in de snijboonen! — Maar Piet, dat mag toch niet! — Moeder, hij doet 't weer! — waarop Moeder riep: Piet, God ziet het, hoor! waarop Piet riep: Laat hij maar! —

Dat eerste Sint Nicolaasfeest, dat was me wat! Natuurlijk kwamen er allerhande mooie cadeaux, een pop, een poppenledikant en dekentjes, gordijntjes en kleertjes, ik was dolgelukkig, vooral de prentenboeken met Sint Nicolaas er op en zwarte Piet vond ik erg mooi.

VIII. KERSTFEEST.

Het eerste Kerstfeest mocht ik mee met Tante Agnes naar een school voor arme kinderen. Het was alles even mooi, daar viel voor mij heel wat te beleven!

Van Oma had ik een mooi donker bruin zijden manteltje, met groote zakken er bovenop gestikt, een bruin fluweel klein kapje met een licht blauw veertje er op. Daags had ik een donker blauwe mantel met een licht blauw kapertje à la Roodkapje, met een wit donsje er om. Daar ik krulhaar had, ging mijn hoofd 's morgens de kom in en werd niet goed afgedroogd. Als ik op school kwam zat 's winters het ijs aan de krullen en had de juffrouw er meelij mee, maar in de klas droogde 't haar in mooie krullen. Wat heb ik genoten van al die spelletjes met de andere kinderen.

Den eersten zomer gingen we naar Hotel Maywald in Kleef. Daar mocht Mama leeren koken, echte pasteitjes klaarmaken. Die Mevrouw was een tante van die Duitsche vriendin van Mama uit Indië, die op Palembang zoo lang bij ons logeerde, toen haar man in Atjeh was. De moeder van die vriendin was Mevrouw Weinhage, zij woonde in een groot huis op de markt. Daar ben ik eenige weken gelogeerd geweest toen Papa en Mama naar de Parijsche tentoonstelling gin-

gen (niet die van den Eiffeltoren, die er vóór). Zij kwamen met een groote pop terug en in een week tijds was die pop geheel aangekleed door de logees van Maywald, een daagsche en een Zondagsche jurk met bijpassende hoedjes, eenig! Bij Tante Weinhage had ik het heerlijk gehad. Daar was een ingebouwde klok, die ieder uur Die Wacht am Rhein speelde of een ander Duitsch vaderlandsch lied. Er was ook een prieeltje in een hoek van den tuin met Duitsche pijp begroeid en een perk roode geraniums. Zij was een allerliefste vrouw, ik hield veel van haar. Mevrouw Maywald liet de gasten boschbessen zoeken en maakte er voor het avondeten heerlijke pannekoekjes van. Naderhand maakten wij ze ook zoo.

Die groote pop, dat was mijn cadeau voor mijn 5den verjaardag. Die werd daar ook aardig gevierd; wij gingen met den ezelwagen uit en aten in het Reichswald pannekoeken in zoo'n boerenuitspanning, erg leuk. In het najaar gingen wij weer naar Leiden. Toen gingen wij ook nog naar Opa Pattijn in Brussel. Daar woonde in huis nog tante Angelique, tante Marie en Oom Louis. Natuurlijk werd ik erg bedorven, kreeg wel eens een luchtballon en zette dan alles op stelten wanneer dat ding dan in een of ander café naar den zolder vloog. Opa goedig er achter aan tot er een knecht met een ladder dat ding weer naar beneden haalde! Wij bleven er niet lang en gingen

weer naar Leiden. Papa moest naar een professor toe, die hem goedkeurde. In November van dat jaar kreeg Papa een brief uit Indië om te komen. Wij gingen met de kou weg en kwamen in Marseille in volle lente aan. Daar gingen wij met een kleine boot naar Napels. Wij genoten daar van mooie rijtoeren, logeerden daar in een heerlijk hotel op de hoogte aan de Esplanada. Er bloeiden wilde viooltjes in den tuin. De hotelhouder had veel kinderen en wij deden meestal leuke spelletjes en verkleedden ons dan om in optocht door de eetzaal en gangen te gaan. Wij hadden een mooi uitzicht op de Vesuvius. Onze Indische boot zou daar aandoen, onze koffers waren er op en wij konden dan zoo mee. Maar mis poes, het lot had anders beslist. Wij konden 's morgens nog een mooie rijtoer maken, de consul had alles voor elkaar. Maar toen wij thuis kwamen en naar de zee keken, zagen we juist een Hollandsch schip wegstoomen. In het hotel was alles in rep en roer, wij probeerden nog met een stoomsloep er te komen, maar tevergeefsch. Nu moesten we weer een maand wachten en het naarste was dat Papa zijn betrekking in Indië kwijt was. Direct telegrammen naar Leiden, wij hadden geen geld meer bij ons, enfin we werden aan alle kanten geholpen, maar zijn toen heel wat zuiniger geweest met onze tochtjes. Het was er overal mooi. We waren nu voorzichtig toen de tijd

naderde van onze boot. Mama pakte alles haastig in en na 't afscheid van de hotelhouder en familie gingen we gauw nog naar de bloemenmarkt en kochten 3 bouquetten, een roze camelia met randen gekleurde camelia's, een met viooltjes en camelia's. Een gaven wij aan den kapitein, een voor onze hut en een voor de tafel.

In Napels waren we ook nog met een klein treintje de Vesuvius opgegaan om daar de opgravingen in Pompeji te zien. Alles was toen primitiever dan nu. Je kwam in een soort museum met glazen vitrines, waar de opgegraven versteende menschen lagen, een moeder met een klein kindje aan de borst, enz. Je kon zoo echt zien dat die arme menschen zoo in hun slaap verrast werden door de gloeiende lava. Ook werden vloeren van tempels opgegraven en heele straten werden blootgelegd, het was net een straat die gebombardeerd was.

IX. WEER TERUG.

Aan boord maakten we dadelijk kennis met alle passagiers. Het was een Hollandsche boot met veel kinderen aan boord. De hofmeester nam mij mee naar de kindereetzaal. We kregen veel stokvisch met veel uien, daar hield ik niet van en moest alles altijd opeten; ik zat dan naast de hofmeester. Hij was zeker zelf vader, want als 't niet ging, dan voerde hij me tot pret van de andere kinderen. De lucht alleen was al erg naar, je kreeg er lucht door luchtkokers, want we zaten daar onder de grote eetzaal, dus diep in 't schip. Toen wij de meridiaan over gingen, was er groot feest aan boord. Eerst werden wij allen getracteerd op allerhande lekkers, taartjes, koekjes en vijgen, enz. Wij kregen gelukkig geen stokvisch! Toen het avond werd, werd er een brandende teerton in zee gelaten, dat was prachtig! Tot heel in de verte kon je die zien branden. Daarna kwam Neptunus met zijn drietand een toespraak houden (het was een van de matrozen). Die teerton was het offer aan Neptunus, hij kwam er voor bedanken en nu moest iedere passagier die de meridiaan nooit gepasseerd was, gedoopt worden. Dat bestond daarin, dat je vóór je 't wist, door de matrozen natgespoten werd met de brandslang. Jong en oud moest er aan gelooven. Er werden keurige heertjes en dame-

tjes natgespoten en omdat iedereen lachte, durfde niemand zuur te kijken. Neptunus troonde daar op 't achterdek, met een paar nymfen om zich heen, allen met prachtige pruiken op 't hoofd. Daarna werd een verloting gehouden van horloges enz., dat was een extra'tje voor de hofmeester. Er werd veel gepresenteerd en daarna was er bal. Even mochten we meedansen en dan naar bed. De ouderen hadden een gecostumeerd feest toe, dat tot den ochtend duurde, het was eenig.

Toen wij in Indië aankwamen, gingen we bij een vriendin van Mama inwonen, haar man was majoor. Zij bewoonden op Batavia een mooi groot huis. Zij hadden een dochtertje van mijn leeftijd, dat was voor mij een groote vreugd. Het ging niet altijd even lief, zij heetten Kat, maar dit was een klein katje. We bleven er een jaar. Papa was toen assistent bij de politie. Na dat jaar werd mijn vader Assistent Resident op Bonthain op Celebes. Wij gingen er dadelijk heen, met de boot naar Makassar, bleven een week daar logeeren bij de Resident.

Op Batavia was ik 6 jaar geworden en ging toen met veel genoegen op school in het Ursulinenklooster! 's Morgens werd ik naar school gebracht door zoo een klein wagentje, krettakrossie, op 2 wielen met een stoel er in, 's middags weer thuis gebracht. Bij de nonnetjes kreeg

ik goed les, ruime schoollokalen met alles open. Vóór het klooster, een groot gebouw met links en rechts vleugels met ruime lokalen, een eenvoudigen tuin met een perk pointsettia's (kerstplant, roode krans van bladeren die zoo de bloem vormen (erg vergiftig). De achtertuin van het klooster was prachtig beplant met rozen, clematis en passiebloemen.

Met de prijsuitdeeling hadden we altijd feest. Later toen ik al jaren weg was, kwamen wij wel eens langs Batavia, dan kwam er dadelijk een boodschap van het klooster of ik een dagje mocht komen spelen en dan kwam ik altijd met allerlei beestjes van wol gemaakt thuis.

Ook kwam dan aan de boot onze oude huisjongen uit Palembang ons halen. „Sisanip". Papa hoefde dan alleen maar de sleutels aan hem te geven van de koffers en dan kwam alles prachtig terecht. Hij zorgde ook voor dat rijtuigje waar ik mee naar school reed, ook voor een rijtuig voor Papa iederen dag. Hij was erg trouw, maar hij was ook op het erf van Opa Pattijn geboren. Zijn moeder heette Moerti. Moerti en haar man gingen met mijn ouders mee naar Palembang. (Maleiers).

X. CELEBES.

Toen wij een week bij den Resident van Makassar hadden gelogeerd, kwam de maandelijksche boot om ons naar Bonthain mee te nemen. Wij kwamen daar tegen schemer aan. Papa's voorganger was er pas vermoord. De aankomst was zeer luguber. Wij gingen met de sloep aan wal en moesten vanwege het breede strand het laatste eind gedragen worden. Een controleur ontving ons met een oliepitje op een vies tafeltje in de voorgalerij. Hij had drie matrassen in de slaapkamer op den grond laten leggen en moest toen gauw weg naar zijn eigen standplaats. Wij hebben toen heerlijk geslapen, we waren van alle emoties erg moe. Maar toen het dag werd, ontdekte Mama dat die matrassen leefden, dat bleek ook juist te zijn. Wij moesten gauw naar de badkamer. In die tusschentijd liet Mama ze terugbrengen naar de opiumkit waar ze vandaan kwamen, met een bedankje er bij voor het leenen.

Toen bleek dat de moord op dien Assistent Resident in datzelfde vertrek had plaats gehad, het bloed zat nog op de witte muren en den rooden tegelvloer. Er kon geen één deur op slot of grendel en de ramen hadden geen luiken. Mama was de wanhoop nabij, ze liet direct de muren witkalken en de tegels met een metselsteen afschuren. Wij hadden bedienden meegebracht, dus

alles liep vlot. Onze ledikanten werden uitgepakt, de matrassen en kussens er op. Ziezoo, wij sliepen weer keurig netjes, maar toen moesten er grendels op de deuren en luiken voor de ramen. Na een week was alles in orde en dat was goed ook, want toen was er weer een moord. Papa direct te paard met twee oppassers er heen. Oma Hoos had in Holland ons nog oude linnen lakens meegegeven voor pluksel te maken en dat werkje deed ik. Mama en ik hadden ons opgesloten in de slaapkamer, wij waren beiden erg angstig, toen er hevig op de deur geklopt werd. Maar het bleek een bode om twee matrassen voor de gewonden en Papa kwam pas tegen den ochtend terug. Het was een moord op twee vrouwen en Papa had ze zoo goed mogelijk achtergelaten met de bouillon die Mama mee had gegeven. Van infectie hoorde je toen nooit. Eenige dagen er na ging Papa eens kijken. Wonder boven wonder leefden ze allebei nog en eenige weken later werden de matrassen weer teruggebracht en ging alles weer zijn gewonen gang. Er werd in dronkenschap daar veel gemoord, zij waren zoo verslaafd aan de palmwijn (sagoëer) en deden dan de dolste dingen.

Er woonde ook een zendeling met zijn vrouw en een Hollandsche meid, Kaatje, een eindje van ons af. Het waren erg goede menschen, ik zat er dagelijks en als de alarmklok luidde voor een

moord, dan werd ik door een oppasser gehaald. Zij gingen dan ook in hun huisje. 's Zondags was er kerk, dan zongen Kaatje en ik het hoogste lied, dan preekte de zendeling, zijn vrouw zat ook onder de toehoorders. De rest van de week ving hij paling.

Er was geen vleesch, maar wel kip te krijgen. We hadden een klein varkentje cadeau gekregen, maar dat werd niet geslacht, het was veel te aardig en liep ons als een schoothondje overal achterna.

Het huis was omringd door een aardige gracht, waarin een klein eilandje met boomen lag. Aan den kant lag het hokje van Knor. Wanneer je hem niet zag en je riep „Knor", dan kwam ons krulstaartje vroolijk aangedribbeld. Ook kwam hij met vroolijk geknor zich melden wanneer hij nog geen eten had gehad, het was een leuk beestje.

De vorst van Bonthain was een verwoed jager en schoot elke week een hert. Dan kregen wij de helft, meest gebeurde dat 's nachts. Dan werd er op het slaapkamerblind geklopt, om een uur of drie, vier, 's nachts. Mijn moeder trok haar muiltjes aan en ging naar de keuken in de bijgebouwen. De huisjongen en zijn vrouw, de keukenmeid waren dan al druk bezig met het hert in stukken te snijden. Er werd van alles van gemaakt. Dunne stukken vleesch werden goed met

kruiden ingewreven en in de zon gedroogd, dat was dengdeng en werd later gepoft of geroosterd op het vuur en zoo fijngestampt bij de rijsttafel gegeten. Zoodoende hadden wij weer voor een week vleesch. Groenten konden we krijgen en hadden ook in eigen tuin.

Het was een goede kokkie en haar man kende zijn werk en bediende netjes. Papa was 25 Januari jarig. Toen wilde Mama een feestje geven. Er werden 100 soezen gebakken met room en vanillestroop er in. Het waren groote soezen en met de taarten er bij was het juist genoeg. De vanillestroop er in doen met een theelepeltje was mijn werk. Er kwamen veel inboorlingen en de zendeling op het feest. Daar kwam 's morgens de boot met de rest van het meubilair, de etiquetjes hingen nog aan de mahonie stoelen. Daar Papa echter al een telegram had gekregen van overplaatsing naar Padang, liet Mama de etiquetjes maar aan de stoelen. Nu moesten we toch met de andere boot weer mee en het was te duur alles weer mee te nemen, dus alles moest verkocht worden en dan moesten we in Soerabaja maar weer omzien naar andere meubels. Wij waren erg blij dat wij weggingen, want Mama sliep elke nacht met watjes in haar ooren om het ruischen van de zee niet te hooren. Aan den overkant van onzen tuin had je al het strand. Vlak naast onzen tuin rechts had je de strafgevan-

genis, een groot hoog gebouw met getraliede vensters. 's Morgens zaten er met de politie er bij circa tien gevangenen op hun hurken te wachten op medicijn. Mama ging dan rond, een dokter was er niet. Het waren meest leverklachten en koorts. Pillendraaien was mijn werk, de kinine werd zoo los gegeven en ik vond het dol om die pillen te draaien. De wonderolie was ook een voornaam middel, Mama gaf hun daar 2 lepels van in een glaasje in en dan een glaasje anisette toe, daar deden ze veel voor en de verrukte gezichten spraken dan boekdelen. De cipier moest dan weten wat de menschen hadden en moest toezicht op hen houden. Onze kokkie kon zoo goed flensjes bakken. En zie op een dag kwam de huisjongen met een schaal met heerlijke flensjes, hij fluisterde iets aan Mama's oor en bleef een tijdje weg. Toen kwam hij terug met een tweede schaal met een lachend gezicht vertellen dat zijn vrouw in dien tusschentijd een jongetje gekregen had. Wij feliciteerden hem en Mama vroeg wie dan die tweede schaal gebakken had. O, zei de jongen, die flensjes heb ik gebakken. Den volgenden ochtend stond zij weer vroeg aan de kali (rivier) de wasch te doen, maar toen stuurde Mama haar voor een week naar haar kamer naar de baby.

In de binnenlanden had je een prachtnatuur! We gingen eens te paard en de oudere dames

in een draagstoel naar een mooien waterval. Het was er zoo aangrijpend mooi, 't licht viel schitterend op den waterval, je werd er stil van. Wij hadden daar juist alles gebruikt wat wij meebrachten, toen Papa aankondigde dat er een groot onweer op komst was. Dadelijk werd alles ingepakt en paarden en draagstoelen in orde gemaakt voor den aftocht, Mama in een draagstoel, Papa bleef er steeds bij te paard. De vrouw van de zendeling werd als man te paard gezet, je kon juist haar pijpjesbroek zien. Zij vond het wel leuk, maar riep: als we bij het dorp komen, dan ga ik te voet. Maar daar was geen kwestie van, want juist dat ogenblik was er een groote wolkbreuk en jaagden wij om gauw thuis te komen. Mama had maar angst voor een oude taalgeleerde (Mathes), die bij ons logeerde. Onze oude baboe moest hem droog afwrijven en hem een glas cognac geven en gelukkig bracht hij het er goed af. Wij hadden zoo genoten van onzen mooien tocht. De orchideeën hingen in het oerwoud tusschen de takken van de boomen, de flamboyant was in volle bloei en daartusschen de prachtige boomvarens, 't was alles even mooi! Wij moesten met de volgende boot weer weg. Er werd verkooping van meubels gehouden, de rest ingepakt, alles binnen een maand tijds. Enfin, we waren blij dat wij weer weg gingen, vooral Mama genoot er van. Toen de boot ons kwam

halen, hoorden wij dat wij naar Padang gingen. Onze bedienden kregen order Papa's opvolger af te wachten en die wilde ook graag de meubels overnemen.

XI. PADANG.

Padang is een heerlijke plaats aan de Westkust van Sumatra. Wij kregen daar een mooi huis met een rieten dak en op palen. Dat was voor de aardbevingen, daar had je daar veel last van. Op een avond, toen ik al in bed lag, was het ineens of er iemand onder het bed zat. Ik het bed uit, Mama kwam aanloopen, want ik wilde de trap af en den tuin in en dat is dan juist zoo gevaarlijk. De derde beving is altijd het ergste. De schilderijen, alles hing scheef en de lamp ging ook mee!

Wij raakten er van lieverlede aan gewend Mama had mooie Indische bloempotten in de voorgalerij staan. Papa moest 12 politiepaarden in een groote stal op ons erf hebben. Zelf hadden wij 2 span rijtuigpaarden, (een span Battakkers, prachtige gitzwarte paardjes en een span groote bruine Sandelhoutpaarden voor Papa zelf voor de dienst), verder 2 rijpaarden, een schimmel en een bruin paard. Wij hadden een groot erf. Onze eigen paarden waren in een stal links van het huis en de politiepaarden rechts in een groote stal. Men moet niet denken dat een Hollandsche huisvrouw in Indië niets te doen heeft en de gansche dag in een luie stoel kan liggen. In die jaren heeft Mama hard moeten werken. Eerst ging ze na het ontbijt kijken of de politiepaarden netjes geroskamd waren. De staljongen was uit-

stekend. En dan was Papa in die tusschentijd naar kantoor gereden met zijn bruine span, de koetsier op den bok, daarnaast de politie. Dan werd er voer uitgegeven. Eerst hadden wij een koe, maar al heel gauw groeide onze veestapel aan en kregen wij een kalfje en 2 geiten. Dat zaakje ging goed, we kregen veel melk, je kon dat daar niet koopen. Een Indische koe geeft maar 3 liter melk en wij hadden meer noodig. Toen kwam er een tweede koe bij die later ook weer een kalfje kreeg!

Wij woonden toen op de „Blantoeng". Het was er erg gezellig. Goeverneur Canne stond boven Papa. Zij woonden in een mooi wit paleis met een prachtig wit marmeren voorgalerei op palen! Wanneer de twee zoons en hun dochter Suze met vacantie thuis kwamen uit Batavia, waar ze alle drie op school waren, dan hadden wij altijd een paar groote kinderpartijen of een gecostumeerd feest, dat was dan heerlijk. Eens ging ik als matroosje en een ander keer als boerinnetje verkleed. Tegenover ons woonde een familie Van Dorp (later de Van Dorpen uit Baarn). Er was ook een school, dus daar ging ik iederen dag heen, dat heeft drie jaar geduurd, maar dat zijn dan ook mijn eenige schooljaren geweest. Ik vond het er heerlijk. (7e—10e jaar).

Wij zijn nog gaan verhuizen naar een mooi nieuw huis aan het zeestrand, met een prachtig

uitzicht op de baai en de Apenberg. Tante Angelique, een halfzuster van Mama, die bij ons inwoonde, ging daar veel uit, ook naar een bal costumé, als Fransch boerinnetje, erg lief, ze zag er erg aardig uit. Daar ze ook eenige vriendinnen had, was er bij ons altijd veel te doen.

Toen wij gingen verhuizen, zijn de politiepaarden ergens anders uitbesteed en hebben we onze heele veestapel aan een Arabier verkocht. De beesten keken zielig om, toen zij naar de stad weggebracht werden, maar laat ze nu den volgenden dag allemaal naar hun oude stal zijn aan komen loopen! Mama was zoo aangedaan! De twee geitjes liepen er achter aan. Wij hadden daar een kleinen tuin en daarom moesten de rijtuigpaarden ook ergens anders gestald worden.

Papa moest eenige keeren per jaar naar een koraaleilandje met een stoombarkasje. Op dat eilandje was een groote gevangenis. Papa moest er dan heen om te onderzoeken of de zieken daar goed verzorgd werden en of het eten van de gevangenen goed was. Tante A. en ik gingen meestal mee, het was zoo'n mooie tocht. Wij gingen dan niet te laat weg. Wanneer je daar aankwam, ging Papa alleen naar de gevangenis. Tante en ik amuseerden ons met het zoeken naar mooie schelpen en koraal. We gingen dan later terug met de mooiste vondsten. Vooral die stukken koraal waren zoo prachtig dat wij thuis alles nog

eens tentoonstelden voor de liefhebbers. We kregen dan onder een afdak aan het strand drie flinke borden met heerlijke rijsttafel met schaaltjes met gebakken visch en sambals. Na dat gegeten te hebben (het was hetzelfde wat de gevangenen kregen), kregen we geraspte gekookte jonge mais met geraspte klapper (cocosnoot) en Javaansche suiker er over heen. 't Smaakte alles heerlijk. Dan ging Papa weer werken, de lijsten nagaan in de gevangenis en wij tweeën gingen dan bloemen plukken en waren daarna eens tegen een overhangende rots in slaap gevallen; wij ontwaakten pas toen de vloed op kwam zetten! Het was ook tijd om naar huis te stoomen. Het laatste eindje in de sloep werd Tante meestal zeeziek, omdat de zee dan erg onstuimig was, maar daar had ik geen last van. Wij genoten altijd erg van zoo'n tocht!

Op een ochtend was alles in rep en roer, er moest een leeg huis met overgeschoten meubilair van ingezetenen in orde gemaakt worden, want er kwamen 12 zendelingen uit de binnenlanden. Er waren vanuit het zendelinggenootschap te Zeist dames gestuurd, om met die zendelingen te trouwen! De havenmeester en zijn vrouw hadden met Papa en Mama alles versierd. Ze zouden dan dien dag met de boot aankomen, Papa met den havenmeester zouden dan die dames afhalen met de zendelingen.

Mama was met de vrouw van den havenmeester in dat huis gebleven. Er waren twaalf groote banken klaargemaakt met vlaggen en groen versierd. Er was een orgel, daar moest de havenmeester een mooi lied op spelen. Papa moest hun trouwen en daarna sprak de havenmeester en ging hun voor in gebed, want de dominé was juist weg.

XII. HET EILAND BALI.

Toen wij nog op Padang woonden, had ik nooit kunnen droomen dat wij nog eens terecht zouden komen op dat mooie eiland. Papa kreeg ineens opdracht om naar Sumatra's Oostkust te gaan. We hielden vendutie van alles wat wij hadden en namen weemoedig afscheid van alles om ons heen. Wij gingen bij Gouverneur Canne logeeren en omdat ik zoo'n lief poesje had gekregen, mocht Pierson (ik had 't van een Mijnheer Pier-son gekregen) mee naar die nieuwe plaats. Maar wat gebeurde er, poes (het was een katertje) deed wat in het logeerbed, zeker te lang opgesloten geweest, hoe of wat, het drama gebeurde en Mama maakte korte wetten, stuurde de kat zoo het bosch in en of ik al riep: „zonder Pierson kan ik niet leven", het hielp niets. „Poes" had zoo'n pak slaag gehad dat hij nooit weer terug kwam.

Wij gingen eerst naar Batavia in „Des Indes" logeeren in de bijgebouwen. Daar hebben we ook een hevige aardbeving meegemaakt op klaar-lichten dag. Mama was alleen met mij. Toen kwam er een kennis van ons en haalde mij uit bed, we hebben toen in ons voorgalerijtje gezeten tot alle gevaar voorbij was.

Toen Papa zijn opwachting ging maken bij den Gouverneur-Generaal 's Jacob op Buitenzorg,

A. A. HOOS, Resident van Bali

S. C. M. HOOS—PATTIJN

kwam de G.-G. Papa tegemoet en feliciteerde hem met zijn aanstelling als Resident van Bali, waar Papa het Hollandsch Bestuur moest gaan invoeren. Dat was een groote verrassing. Wij gingen in die week met de eerste de beste boot er heen. Het was een prachtreis, eerst naar Soerabaja, waar we gingen logeeren bij Oom en Tante Pattijn. Die hadden twee kinderen, erg gezellig. Wij hoefden daar geen bedienden aan te nemen, want wij hadden uit Padang onze baboe en Banteng, de huisjongen, meegebracht.

Op een prachtdag kwamen we Bali binnen. De zon schitterde prachtig, verder nog iets neveligs, wat langzamerhand optrok. Er werden eenige saluutschoten gelost, het was echt indrukwekkend. We werden met statie in een mooie sloep afgehaald en gingen aan land. Daar was alles in feeststemming, wij moesten met ons drietjes in een klein rijtuigje zitten. Papa moest mennen, mama er naast en ruggelings ik er achter. Aan weerskanten een soort escorte van Priesters te paard, bovenlijf naakt, en alles vol menschen. De vrouwen ontblootten hun bovenlijf uit eerbied. Zoo hebben wij van de aanlegplaats tot ons huis 2 palen ver gereden. De wegen waren prachtig breed, 't was een ware zegetocht, en dan dat mooie weer! Een ieder zette zijn beste beentje voor, „een tocht naar het Paradijs", zooals mijn moeder later naar Holland schreef.

De erven waren met hooge muren omsloten en ieder erf had zijn tempeltje. De muren waren van steenen met klei en witgekalkt, daarboven een soort atap of riet om het afwateren te voorkomen. Een ieder droeg van die roode hebiscusbloemen in het haar. Wij waren ook in feeststemming en toen wij eindelijk ons aardige huis zagen, het mooie erf en den mooien achterkant met uitzicht op de sawah's en bergen, toen steeg onze vreugde ten top. In den achtertuin had je een klein eilandje met water er om heen, als eendenkooi en allemaal witte eenden, een soort loopeenden met een groote witte kuif. De jongen die er mee uitging, stapte dan met een lange bamboe met een bos veeren er op gebonden voorop. Alle eenden volgden hem, tot hij aan een goed grasveld kwam, daar stak hij de bamboe in 't gras en ging dan gerust naar huis om de eendenkooi van schoon water te voorzien. Tegen den avond kwam hij zijn beesten dan halen, dan kregen zij hun tweede voer en werden opgesloten voor den nacht. Het was altijd een aardig gezicht. De bijgebouwen, logeerkamer, alles lag achter een muur met poort. Links hadden wij de logeerkamer met waranda, daarachter de badkamer, wagenkamer en bediendekamers. Rechts papa's kantoor naar voor uitgebouwd, daarachter bediendekamers, keuken, kruidentuintje met eenige groenten, enz. De achtertuin was met een muurtje

opgehoogd, dat stond erg aardig. Achter de badkamer was nog een aardig koffietuintje.

Ons voorerf was mooi aangelegd, aan beide kanten grasgazons, in 't midden een prachtig rozenperk met circa 100 rozen. Het was erg groot, in droge tijden konden wij 't wel om de paar dagen onder water zetten.

Een grintpad liep om 't gras en het rozenperk heen. Het was een mooie entree, 't huis stond er zoo midden in en aan weerskanten de poorten met de bijgebouwen er achter.

Toen was ik acht jaar en zou op Padang naar een meisjesschool gaan, maar nadien heb ik geen schoolonderwijs meer gehad. Iederen middag had ik wel huisonderwijs van een klerk van Papa's kantoor, een humeurige man, die het onderwijs niet prettig maakte. Enfin, de brieven naar mijn grootouders waren heerlijk. Wanneer ik een opstel moest maken of brieven schrijven, dan kreeg ik een goed cijfer. De weg voorlangs het kantoor werd aangegeven door een laan van oleanders, maar ik wist dat die vergiftig waren. Hoewel ze prachtig waren, was ik er altijd bang van. Dat dikke witte melksap wat er uitdroop was erg gevaarlijk voor wondjes aan je voeten. De bloemen waren mooi van kleur en heerlijk van geur.

Achter in den tuin hadden wij de koeienstallen en onze paarden hadden daar ook hun stal en de geiten hun hokken. Wanneer wij 's middags geen

bezoek hadden en papa en mama op hun rust-stoelen lagen, dan voelde papa wel eens, van de krant opkijkende, zoo'n ruwe kalfstong over zijn gezicht gaan! Mama zei dan tegen mij: „Non, dit zijn de gelukkigste oogenblikken van ons leven. Wat hebben we het toch heerlijk, alles zoo rustig en vredig."

Wij hadden ook een klein aapje, Kees genaamd. Op een dag werd er een boom omgehakt in het bosch, de boom viel juist op de moeder-aap die op slag dood was. O, zeiden de mannen, we brengen dat hulpeloooze diertje maar naar de nonna toe, die zal er wel blij mee zijn. Kees had toen nog van dat roode nesthaar en zag er zoo schuw uit. Maar ik vond dat heerlijk, kocht op de passar (markt) een speentje en deed die over een fleschje met melk en Kees die honger had, zoog er lustig op los, zijn buikje werd er dik van en hij viel spoedig in slaap. Na eenige dagen was hij al gewend en trok ik overal met hem er op uit. Hij werd een echte bengel, en groeide goed. Op een dag kwamen we op een gil van Mama aanloopen. In de binnengalerij hadden wij een groote petroleumkroon met 5 groote petroleumpotten. Daar hing Kees nu aan te bengelen, hij vond het prachtig dat hij met die zware kroon aan het zwaaien was en wij stonden duizend angsten uit. Met een zwaai schoot hij op mij af en was erg gelukkig dat hij mij zag en wij waren blij dat hij van de

kroon afkwam. Zoo hadden we iederen dag wat, we hadden variatie genoeg. Op een dag had ons geitje koliek. Eenige dagen geleden was er al één doodgegaan, er moest ingegrepen worden. Mama wist er al raad op. Een klein spuitje zou Mama het beestje zetten. Terwijl Mama voorovergebogen stond te kijken, kreeg ze al die geitenkeutels over haar hoofd en gezicht heen. Wij stonden te lachen! Maar ons geitje was weer gezond en Mama verdween in de badkamer.

Het was een eigenaardig land met al die Hindoe-priesters. De hoofdpriester, Pendanda, kwam iedere week bij Papa en ons een visite maken, dronk met ons mee een kop thee of koffie. Het was een fijne man met beschaafde manieren. Hij zat op een stoel en liet dan zijn staf door twee Baliers dragen, die dan zoolang op den grond gehurkt zaten. Hij besprak dan met Papa alles wat er zoo omging op het eiland, was van alles op de hoogte.

Daar ik het 5de Hollandsche kind was, kon Papa er geen school stichten. Wanneer er een feest was, op Bali vieren zij graag feest, dan wisten wij dat al dagen van te voren. Het was meestal een offerande om de goden goed te stemmen voor den oogst. Dan kwamen de bantengs (buffels) met vergulde hoorns en bloemenkransen paarsgewijze op ons erf binnen, zoowat naar schatting een 30 paar, de mannen hadden

dan hun mooie sarongs aan en de hoofddoeken keurig in orde, de zweep versierd, zoo trokken zij 3 keer langs ons huis om het rozenperk. Zoo gingen zij dan naar hun tempel om de gunst voor een goeden oogst af te smeeken. Dan was er op ons erf feest, de gamelang klonk de heele avond en de droomdanseresjes kwamen dan ook dansen. Dat waren de Sangians, aan den tempel gewijd, kinderen beneden de 10 jaar, die door wierook in extase (droomtoestand) waren gebracht. Zij hadden een prachtigen hoofdtooi met bloemen en een sjaal, verder werden zij mooi aangekleed. Op de melodie van de gamelang begonnen ze dan hun eerste pasjes te dansen. De natuur en het geheimzinnige landschap, de donkere boomgroep waar dat meest gegeven werd, de belichting met flambouwen en oliepitjes, alles werkte mee dat het kind zich waande in een geheel andere wereld te zijn en zich geheel gaf aan dien droomtoestand. Het was bepaald snoezig die lenige kinderlichaampjes te zien. Zij werkten steeds met een sjaal in hun handjes, gingen op den grond knielen en bogen dan hun bovenlijf geheel achterwaarts, zoodat ze met hun hoofd op den grond kwamen. Die jonge spieren zijn dan zoo elastisch. Zelf heb ik het ook wel geprobeerd en het lukte mij ook heel goed.

Wanneer het ons te lang duurde, verdwenen wij stil, het feest ging door en wij gingen naar

bed. Dan was er nog een heel gek feest, het heette „Minjepie". Dan werden eerst een massa offers gebracht aan de goden in de groote tempels. Wanneer het dan donker werd, kwamen er zoo'n 5 à 6 man op 't erf. Dan werden alle vuren gedoofd en de lampen uitgedaan. Zij gingen met stokken gewapend het erf op en sloegen op alle fruitboomen om de booze geesten er uit te trommelen. Waren zij daarmee klaar, dan moest alles doodstil zijn, er mochten geen geluiden doorkomen, want de booze geesten moesten om den tuin geleid worden. Mijn moeder liet altijd voor 3 dagen eten koken, er mocht geen rook uit den schoorsteen opstijgen. Na drie dagen geloofden de geesten dan wel dat dit land niet bewoond werd en gingen dan naar andere oorden. Wanneer wij dit feest met het volk meemaakten, waren zij echt tevreden en daarna ging het leven weer zijn gewonen gang.

Op Bali moest mijn Vader het Hollandsch bestuur invoeren en de grenskwestie oplossen tusschen de vorstendommen Bangli en Kloenkoeng, die steeds met elkaar overhoop lagen. Er kwam voor beveiliging een korvet op de reede: de Sateliet. De officieren hadden op zee dof gedreun gehoord en dachten dat het in het land was. Toen ze aan land kwamen was het juist Minjepie en was de bevolking aan het kloppen en slaan overal op, dat versterkte hun in hun vermoedens!

Mijn vader echter dacht aan een uitbarsting van een vulkaan. Later kwam er een aschregen en er dreven velden roze en blauwe lava voorbij. Het was de Krakatau geweest.

Papa ging op reis in de binnenlanden met de Heer Liefrink, controleur, en Graaf Otto van Limburg Stirum, hem door de regeering gestuurd omdat deze het eiland wilde zien. Om de grenskwestie te overleggen werd hij ongewapend door de eene stam, die tot de tanden gewapend was, op de schouders een ravijn in gedragen en door de andere stam weer onder gejuich naar boven gedragen. Hij had de grens vastgesteld door het ravijn. Als souvenir vond hij thuiskomende in zijn slaapkamer het tuftsteenen beeldje van Ardjoeno, dat nu nog in groote eere in onze familie is. Hij had dit bewonderd in de tempel van Kloenkoeng. Ook de grijze tempelwachters waren er bij en twee groote bloembakken van hetzelfde tuftsteen.

„Ardjoeno is een schoone dappere jongeling, daar zelfs de hemelsche nymfen op verlieven, en een held waarop veel heldendichten gezongen worden", schreef Oma Fie en noemde het „de Biddende Ardjoeno van de Dewa agoeng".

Ook kwam er bij ons op Bali een taalgeleerde Van der Tuuk.

Graaf Otto nam op reis altijd zijn tafelzilver mee, dat hij van zijn Tante had meegekregen en

toen hij eens wandluisjes op zijn klamboe ontdekte, riep hij: „als mijn Tante dat eens wist!" Op de verjaardag van Tante had mijn moeder het aardige idee de heeren een renbode na te sturen met hutspot met pruimen, zijn lievelingseten, en een paar groote punttaarten, wat zeer in den smaak viel. Toen hij aankwam had oma Fie de witte kippen met een kemangspato roze gekleurd, dat vond hij heel bijzonder, zeker een inheemsch ras, maar toen er een regenbui kwam werden de kippen weer wit tot zijn groote verbazing.

XIII.

EEN DINER BIJ DEN MAJOOR CHINEES

op Bali, ter eere, dat hij door onzen Koning van luitenant tot majoor bevorderd was.

Op zekeren dag werden wij allemaal geïnviteerd op een diner. De Majoor had uit Banjoewangi (Java) muziek laten komen. Wij hoorden fantastische verhalen en waren erg nieuwsgierig.

Het was ook alles heel mooi. De Hollandsche ingezetenen, de Armenianen en eenige Engelschen kwamen in hun mooiste costuums binnen. De Majoor ontving ons keurig netjes, de muziek speelde zachtjes, 't was een schitterende Indische nacht. Daarna zagen wij in de galerij bij 't altaar, niet er vóór maar op zij, een prachtig gedekte tafel. De majoor had servies en glaswerk uit Soerabaja laten komen. Eerst moesten de heeren hun dames aan tafel brengen en zagen wij dat er naast elk bord voor de dames een mooi waaiertje lag als cadeautje. Tante Angelique, Mama's zuster, genoot mee. Het menu was eerst soep van vogelnestjes, die heerlijk smaakte. Er waren ook vorken en lepels en een prachtig Fransch servies met mooi glaswerk. Het tafelgoed en servetten was erg mooi.

Wij kregen eerst een compleet Chineesch menu en daarna gebraden kippetjes met doperwtjes. Verschillende soorten wijn en champagne werden

geschonken. Maar toen kwam het dessert en wie kan onzen schrik beschrijven toen wij op tafel voor ons bord ieder een groote taart kregen, de een met een rose roos van suiker, de andere met een witte roos. Er werd gelukkig bijverteld, dat wij die taarten mee naar huis moesten nemen. Er waren beeldige bonbonbakjes en schoteltjes met zoetjes, dus me dunkt, we kregen wel genoeg. Daarna moesten de menschen wat gaan dansen, maar het was met dat al erg laat geworden en wij gingen zeer voldaan naar huis, met bordpapieren doozen met de taarten. Onze brik was tjokvol, de mooie sleep van Mama, Tante Lique in avondjapon en Papa in groot costuum. Wij gingen altijd het eerste weg, maar het feest heeft tot laat in den nacht geduurd. Er werd natuurlijk veel gesproken aan tafel. Het was een mooi feest!

XIV. DE CHINEES (OP BOELELENG).

Daar stond hij klaar om behandeld te worden door mijn moeder. Hij had de vreeselijkste pijnen, had met zijn hand onder een teerton gezeten, de hand zat vol bloed en teer. Hij huilde van de pijn. Hij wilde niet naar een „dokter djawa", maar door mijn moeder genezen worden.

Eerst werd zijn hand in warm water gewasschen, hevig gehuil en gebrul. Toen moest er een pap op van rijstemeel, niet al te warm en het toezicht kreeg ik. Ik was toen tien jaar. In dien tusschentijd kreeg hij bij ons den kost en zijn koffie en werd met den dag flinker. Mama masseerde de hand, wat open was, naar elkaar toe. Het genas goed, zoodat hij spoedig de hand weer aardig kon gebruiken. De conversatie was niet gemakkelijk, alles met gebarentaal, daar hij alleen maar Chineesch sprak. Hij bleef mijn moeder erg dankbaar en kwam later op Gitgit, een plaatsje in de bergen waar wij ons zomerhuisje hadden, ons nog 2 heel magere piepkuikens brengen als dank. Later op de passar op Djembrana, toen Mama en Papa en ik te paard daar tusschen het volk reden, hoorden wij een gegil van onze Chinees, die naar ons toedrong om nog eens even zijn mooie hand te laten zien. Het was een wonder zooals het genezen was.

Ons huisje op Gitgit was van bamboe en de

deuren sloten niet. Als Mama, tante Angelique en ik er samen waren, moesten we de deuren barricadeeren en buiten werden door de bediendeden vuren aangelegd tegen de tijgers. Als Papa vrij was, kwam hij ook naar boven en wij hebben daar heel wat gelukkige uren doorgebracht.

XV. DE CHINEESCHE WIJK OP BALI.

Het was op een mooien zonnigen dag dat wij tijding kregen dat de vrouw van den Majoor Chinees gestorven was. Wij gingen er direct heen, Mama, Papa en ik, want ik had haar vaak bezocht tijdens haar ziekte, ze was lang patiënt en had veel geleden. Met onze brik gingen wij naar de stad. Papa ging dadelijk naar den Majoor om hem te condoleeren, wij ook, maar aan ons werd gevraagd om, als wij het goed vonden, nog even naar de doode te gaan zien om het laatste afscheid te nemen. Mama en ik gingen de vierkante binnenplaats over en kwamen daarna aan een galerij, waartegen het altaar was gebouwd. Daarachter was een kleine deur en zoo kwam men in een smalle gang, alles keurig met matten bekleed. Daar kwamen verscheidene kamertjes in uit. In het eerste kamertje was een oude vrouw bezig met een groote witte lappen pop te maken en toen Mama vroeg: wat doe je, gaf ze ten antwoord, dat ze de lieve overledene namaakte. Zij was bezig met kapok de lange beenen te stoppen en zoo dan vervolgens het heele lijf.

Mama ging verder naar de doode Majoorsche, mij achterlatende bij die vrouw. De Majoorsche zou dien dag begraven worden, in alle stilte, de mannen die de kist droegen, allemaal in onge-

bleekte grove katoen, met punthoedjes van ongebleekt katoen. Daarna werd er een groot mooi schip gebouwd van planken en rijk behangen met allerhande tafreelen over den goeden en den kwaden god. Alles werd bont beschilderd met bloemen en vogels. Dat schip stond op wielen. Wanneer alles in gereedheid was, werd dat op een zekeren datum ook door dragers in 't wit, naar het kerkhof getrokken en daarin kwam dan die pop te liggen, de nagemaakte doode. Alles werd dan met gezang in brand gestoken. Het was een heele vuurgloed. Zoo ging dan de ziel ten hemel!

Iedereen mocht er wat afnemen, wij namen er van die gekleurde platen af over het hiernamaals. Het maakte op mij een diepen indruk.

XVI. HET VERBRANDINGSFEEST.

Wanneer een Baliër van hooge kaste (adel) doodging, dan bouwde men eerst aan het eind van de poerie (erf) een huisje van bamboe, daar kwam de doode drie maanden in te liggen in windsels, die de priester den doode omdeed, op een baleh-baleh van bamboe, en er kwamen twee potten voor het lijkwater op te vangen, er onder. Wanneer dan de vrienden en familie kwamen condoleeren, dan moesten ze voor hun fatsoen rijst eten dat in dat lijkwater gekookt was. De meesten namen een korrel en deden of ze 't aten, maar het werd stilletjes weggegooid. Na drie maanden werd de doode begraven, gewoon in het graf gelegd op de begraafplaats. Nu gingen ze sparen voor een grootsch verbrandingsfeest. De groote toren werd alvast gebouwd, geheel van stevige latten met onderaan dwarsplanken om alles te dragen. Er werden dan beesten van hout gesneden en in de meest fantastische kleuren geschilderd. De hellehond met open muil en een lange tong er uit, afbeeldingen van goden en tempelwachters. Doeken worden dan beschilderd ook met voorstellingen van het hiernamaals. Bovenin werd de toren afgemaakt met een tempeltje. Daar kwamen dan later de doode in met arme familieleden, die geen geld genoeg hadden om zelf zooiets te bekostigen.

Het duurde een heele tijd voordat zoo'n toren klaar was. Als die na maanden eindelijk klaar was, werd iedereen geïnviteerd voor de verbranding. Daar ik haast 12 jaar was, vond Papa het goed dat ik ook meeging. Wanneer ze zoo'n toren dragen, zijn de dragers in ongebleekt katoen, 25 à 30 man sjouwen met die hitte den toren naar de begraafplaats. Van te voren zijn alle doode familieleden al opgegraven en in ellen wit katoen boven in het torentje geplaatst. Wanneer alles afgeschilderd en klaar is, gaat het feest beginnen en gaat de stoet op weg.

Wij waren er bij dat zij een viersprong over moesten steken. Eerst ging de stoet er dwars over en toen weer terug en er recht over naar den grooten weg.

Toen liepen wij door naar de begraafplaats. Daar was een overdekte ruimte waar de familie ons ontving en de priester bezig was alles in orde te maken. Daar speelde de gamelang, het mooiste wat ik ooit gehoord heb, dat heb ik mijn leven lang niet vergeten. De begraafplaats met die mooie waringinboomen, die muziek er bij, ik was erg onder den indruk. Er zaten ook vrouwen te weenen en te klagen. Dit was allemaal voorspel. De gamelang begint pas wanneer de toren in 't zicht is. De verbrandingstroggen staan al klaar in de schelste kleuren geschilderd. Eindelijk komt de toren de begraafplaats binnen en dan komt

alles in actie. De toren wordt vlak in de buurt van de troggen neergezet. De ladders komen er bij, de mannen beginnen den toren leeg te halen. Alles in die doeken wordt aangegeven van man tot man, er valt wel eens wat uit, men moet het niet te nauw nemen. Wanneer alles netjes gerangschikt is in de troggen, komt de Padanda (Priester) in actie. Met zijn bel begint hij zijn lijkrede, telkens luidt het belletje er tusschen, dan gaat hij in de trog het lijk bevoelen, zou je zeggen en haalt er alle sieraden uit die de familie den doode heeft meegegven, dat is de betaling voor zijn diensten. Meestal is dat erg veel. Daarna wordt het vuur aangemaakt onder de trog, alles brandt gauw, ook de andere troggen, alles staat in lichte laaie, de gamelang speelt maar door. De toren wordt eerst ontdaan van al 't moois, een ieder mag wat meenemen, dan wordt de toren ook aangestoken en is gauw weg. De gasten gaan naar huis. Het was alles naar om te zien. Toen wij thuis kwamen, had ik een groote brandblaar onder mijn neus van de zakdoek met eau de cologne die ik van mijn moeder voor de ongezonde lucht onder mijn neus had moeten houden. De volgende dag wordt alle asch in een urn verzameld en naar een tempel aan zee gebracht. Dan gaat de familie in 'n schuitje de asch over de zee strooien, terwijl er aan de goden geofferd wordt.

XVII. DE KOMEET VAN HALLEY OP 'T EILAND BALI GEZIEN.

Het was een pracht avond, voor zoover ik mij kan herinneren, was het nog geen nacht. En daar ineens dat grootsche schouwspel, een enorme ster met een staart van licht! Een Indische nacht, vol geheimzinnige geluiden, de nachtvogels in de reuzeboomen. Wij wisten niet wat wij zagen.

De bevolking liep te zamen op ons erf, de Balineesche priester was ook aanwezig. De bevolking maakte hun sembah en knielde neer.

Het was zoo'n schitterend gezicht, wij waren zeer onder den indruk. Opa was er bij en de priester wist te vertellen dat de staart in den vorm van een zwaard beduidde dat er oorlog op handen was. Eenige jaren daarna brak de oorlog op Lombok uit, zou die prachtkomeet ons dien oorlog voorspeld hebben? Wonderlijk was de natuur, maar dit was een goddelijk verschijnsel, dat werd door iedereen begrepen die het zag.

XVIII. MEDAN.

Na vier heerlijke jaren op Bali, werden we overgeplaatst naar Medan. Het was een prachthuis wat wij daar kregen, maar we hebben er alleen maar een welkomstfeest gegeven met dansen en 70 porties ijs door Mama zelf gemaakt. De oude residentie was echter Benkalis en daar gingen we eerst naar toe. Op de boot daarheen werd ik 12 jaar en Papa tracteerde op champagne. Benkalis was de residentie van Sumatra's Oostkust en Papa was daar Resident. Er was een fort en een pier waar je met de beenen in zee kon bungelen, tot ik een oorveeg van mijn vader kreeg, die me al de haaien liet zien, die daar een middagdutje deden onder het zand bedolven.

Op Benkalis kreeg ik typhus en was hard ziek. De oude Sultan van Assahan kwam aan mijn bed. Hij kwam uit Mekka. Hij stopte mij een pakje in de hand in geel satijn gewikkeld. Dit was een „Djimat" (Talisman) en het was de groote broche die ik nu nog draag, met twee rondjes en oorknoppen.

Onder het bed lag mijn lievelingsstekelvarken, dat ik zelf had grootgebracht met de zuigflesch. De dokter vond 't heel gek en het dier moest verwijderd worden. Hij werd in kippengaas gevangen gezet en liep verwondingen op bij 't doorbijten van het gaas. Daaraan is hij gestorven. Het

was een grappig diertje, als ik Ahoe riep, kwam hij aan, dan hoorde je zijn stekels ritselen. Later werd ik met Mama naar Penang gestuurd, omdat ik bloedarmoede had tengevolge van eenzijdige voeding gedurende mijn ziekte. Daar werd ik erg verwend, iedere dag versche rozen en een rijtuig om mee uit te rijden.

Ook waren we nog een tijdje in de Preanger geweest om op te knappen en zagen in Batavia het oude huis van Opa Pattijn, die daar Inspecteur van het Onderwijs was geweest. Daar woonde nu een Mevrouw de Meyier. We hadden een baboe die „Lattah" was, die een heel ei inslikte op commando. Mademoiselle Grimaud, de Fransche gouvernante van Mevrouw de Meyier, en wij hadden er de grootste pret mee. De dokter in de Preanger heette Altke. De vulkaan in de verte had een muts van rook en vuur.

Onderwijl werd mijn Vader met ziekteverlof naar Holland gestuurd en wij voegden ons in Singapore bij hem. Mijn moeder was altijd zeeziek en kreeg van de femme de chambre te hooren: „qu'est que vous faites donc sur la mer?"

Toen wij naar Holland gingen was ik veertien jaar. Mijn Vader mocht helaas niet meer terug, hij had anders gouverneur van Sumatra's Westkust kunnen worden en zou het zeker nog ver gebracht hebben. We kwamen in Leiden te wonen en later in Rotterdam, waar mijn opvoeding ver-

der ter hand werd genomen. Indië heeft echter altijd mijn liefde gehouden en ik heb er de mooiste herinneringen aan.

Velp, Augustus 1950.

A
8